

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Ведернікова А.О.

ад'юнкт,

*Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е.О. Дідоренка*

ДЕТЕРМІНАНТИ БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В Україні булінг (цькування) у кримінальному законодавстві не згадується. Проте Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає булінг (цькування), як діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [1].

В Україні з позицій кримінології явище булінгу майже не досліджене, хоча цькування у закладах освіти є криміногенним фактором, а молодь, яка зазнала на собі знущання однолітків, має підвищений ризик причетності до протиправної поведінки та злочинів. Як зазначають Уитні ДеКемп та Брайан Ньюбі, жертви булінгу у майбутньому тяжіють до вуличних злочинів, мають схильність до вчинення вандалізму, обману, бійок і бродяжництва, також вони мають значну ймовірність бути виключеними з навчального закладу, а дівчата-жертви більш схильні до ризикованої сексуальної поведінки [2, с. 310–311]. Це зумовлює необхідність кримінологічних досліджень булінгу задля вироблення ефективних заходів протидії. Так як тільки після встановлення всіх явищ і процесів, які формують сукупність чинників, що зумовлюють цькування у закладах освіти, можливе розроблення заходів запобігання цьому явищу.

Більшість науковців, що досліджують булінг, за джерелом формування умовно розділяють його детермінанти на загально-соціальні

та особистісні (антропологічні). Як зазначає Смуk O.T., причиною спалаху насилля (мобінгу, булінгу) в суспільстві в останні роки є цілий ряд соціальних факторів. Зокрема, особливості суспільства в якому проявляється насилля: характер соціально-економічного устрою країни, рівень безробіття, бідність, наявність локальних військових дій, рівень злочинності, слабкість законів, відсутність цілісної і дієвої системи захисту дітей. Як бачимо, більшість з цих чинників наявні у нашій країні, і створюють «тепличі» умови для булінгу [3, с. 261].

Виділяють такі основні особистісні причини булінгу: помилкове уявлення про те, що агресивна поведінка допустима; бажання завоювати авторитет в очах друзів та однолітків (боротьба за лідерство); бажання привернути увагу впливових дорослих; нудьга; компенсація за невдачі в навчанні чи громадському житті; вікова різниця школярів; тиск батьків; жорстоке поводження батьків та відсутність їхньої уваги до дитини; соціальний статус та матеріальні статки батьків; зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитись до них; відсутність предметного дозвілля. Отже, причини булінгу можуть бути зовнішні, які пов'язані із закономірностями існування колективу та суспільства та внутрішні, що зумовлені індивідуальними особливостями школярів [4, с. 49].

Внутрішніми причинами виступає наявність у булерів, як правило, декількох з наступних характеристик: сильна потреба домінувати та підкоряти інших; несхильність до співчуття щодо інших; зухвалість та агресивність щодо дорослих, у тому числі до батьків і вчителів; схильність до порушення правил та антисоціальної поведінки [5, с. 7]. Не менш серйозними причинами є зловживання алкоголем, наркотиками, нав'язливе бажання ризику, обмежене почуття самозбереження, вплив комп'ютерних ігор, в яких пропагується насильство, різке звуження простору соціальної взаємодії дітей, яка на сьогодні у більшості випадків здійснюється у віртуальному світі [6, с. 221].

Серед багатьох існуючих класифікацій детермінант протиправної поведінки Лубенець І.Г. виділяє за змістом: соціально-економічні, соціально-психологічні та організаційно-управлінські. Так, серед основних соціально-економічних причин вона виділяє: диференціацію рівня матеріального забезпечення сімей; недоліки сімейного виховання; наявність у найближчому оточенні девіантних однолітків; пропаганду насильства через засоби масової інформації та Інтернет. Соціально-економічними умовами є: суттєві недоліки в організації роботи закладів

загальної середньої освіти, забезпеченні шкільної дисципліни. Соціально-психологічними причинами булінгу є: шкільна дезадаптація; поширення хибного міркування про допустимість агресивної поведінки. Соціально-психологічними умовами вчена вважає: неусвідомлення суспільством реальної проблеми булінгу; вікові особливості неповнолітніх (несформованість системи цінностей, дитячий інфантилізм, максималізм, заперечення авторитетів, ігнорування правил і заборон «дорослого суспільства», неперемінливість у виборі засобів досягнення власних цілей [7, с. 139]. Також авторка виділяє цілий ряд організаційно-управлінських явищ, які сприяють булінгу, але з урахуванням останніх реформ у цій царині більшість з них є неактуальними (крім відсутності належної тісної взаємодії між батьками і вчителями у вихованні дітей).

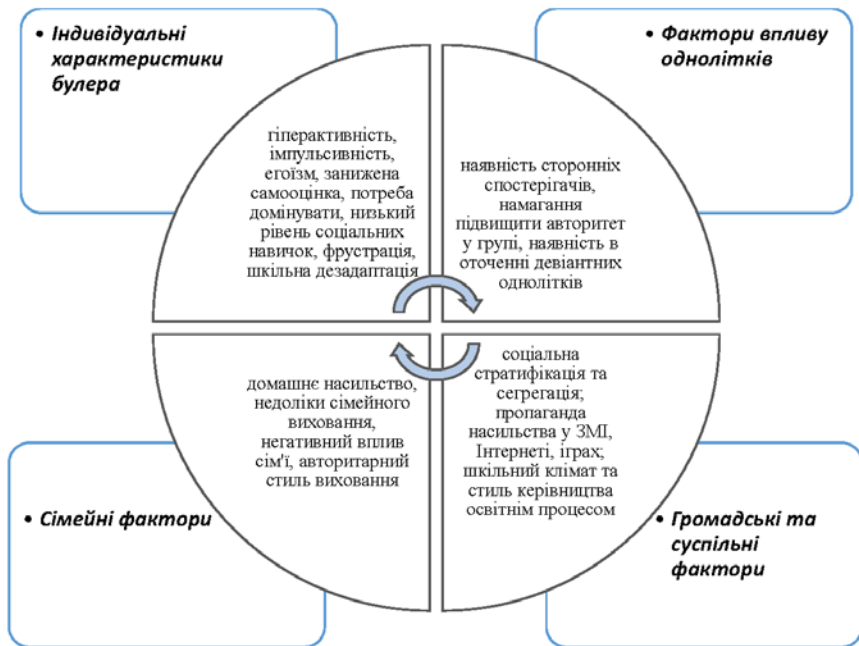

Схема 1. Основні детермінанти булінгу

Джерело: розроблено автором

На нашу думку, задля зручності подальшого дослідження профілактичних заходів запобігання, детермінанти булінгу необхідно розділити за такими факторами: індивідуальні характеристики булера, фактори впливу однолітків, громадські та суспільні фактори, сімейні фактори. До індивідуальних характеристик булера належать: гіперактивність, імпульсивність, егоїзм, занижена самооцінка, потреба домінувати, низький рівень соціальних навичок, фрустрація, шкільна дезадаптація. До сімейних факторів можна віднести: домашнє насильство, недоліки сімейного виховання, негативний вплив сім'ї, авторитарний стиль виховання. До факторів впливу однолітків належать: наявність сторонніх спостерігачів, намагання підвищити авторитет у групі, наявність в оточенні девіантних однолітків. А громадські та суспільні фактори – це соціальна стратифікація та сегрегація; пропаганда насильства у ЗМІ, Інтернеті, іграх; шкільний клімат та стиль керівництва освітнім процесом тощо.

Причини і умови булінгу складають єдину систему факторів, що сприяють здійсненню правопорушення, цей поділ має відносний характер та у конкретному випадку певні явища можуть виступати в якості умов скоєння правопорушення, а у іншому випадку слугувати причинами.

Отже, вплив детермінант булінгу на учасників освітнього процесу полягає у збільшенні ймовірності вчинення значною частиною здобувачів освіти цькування. На здійснення булінгу впливають внутрішні і зовнішні фактори, які утворюють систему причин і умов вчинення правопорушення, певний детермінуючий комплекс. Визначення основних детермінант булінгу у закладах освіти дозволяє визначити форми та методи ефективного попередження цього негативного явища. Тому цькування у закладах освіти потребує подальшого комплексного кримінологічного дослідження з метою вироблення ефективних заходів запобігання.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. додаток до № 51. ст. 1123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 15.11.2020).
2. Ядова М.А. Буллинг в подростковой среде: причины и последствия (Сводный реферат) ст.: DeCamp W., Newby B. From bullied to deviant: The victim – offender overlap among bullying victims // Youth violence a. juvenile justice. – Thousand Oaks (CA), 2015. Vol. 13, № 1. P. 3–17. *Социологический ежегодник*. 2016. С. 308–316.

3. Смуk О.Т. Мобінг як наслідок злоякісної агресії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2018. Вип. 2(43). С. 260–264.
4. Український інститут дослідження екстремізму. Стоп шкільний терор. Особливості цькувань у дитячому віці. *Профілактика та протистояння булінгу*. 2017. 84 с. URL: <https://uire.org.ua>
5. Olweus, Dan. Bullying in schools: facts and intervention. *Kriminalistik*. 2010. № 64(6). URL: https://www.researchgate.net/publication/228654357_Bullying_in_schools_facts_and_intervention
6. Лубенець І.Г. Насильство серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів (булінг та його причини). *Наука і правоохорона*. 2016. № 1. С. 218–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2016_1_34
7. Лубенець І.Г. Насильство (булінг) у шкільному середовищі: кримінологічна характеристика та заходи запобігання : монографія. Київ : ДНДІ МВС України. Харків : Мачулін, 2018. 278 с.

Горслий Ю.А.

студент міжнародно-правового факультету,

*Науковий керівник: **Володіна О.О.***

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЯ»

Світова спільнота, наприкінці ХХ століття, визнала, що корупція є глобальною проблемою кожної країни, а протягом останніх років вона стала однією із безпосередніх загроз національній безпеці нашої держави, її демократичному розвитку та одночасно однією з ключових проблем, яка переважно має політичний характер і про яку завжди більше говорили, аніж її вирішували. Зазначу, вся попередня діяльність української влади у сфері протидії корупції була, здебільшого, імітацією. Парламентська асамблея Ради Європи в своїй Резолюції № 2145 оцінила корупцію в Україні як «широко розповсюджену». У даний час корупція становить одну з найбільших загроз для українського суспільства, держави, «підриває» довіру до органів державної влади, руйнує реформи щодо демократизації.